

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В СИСТЕМІ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

Коваленко Олександр Вікторович,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
доцент кафедри образотворчого мистецтва,
музикознавства та культурології,
кандидат педагогічних наук

Modern problems of professional training of specialists in the system of music education

Kovalenko Oleksandr Viktorovich,
Sumy State A. S. Makarenko Pedagogical University,
Associate Professor of the Chair of Fine Arts,
Musicology and Cultural Studies,
Candidate of Pedagogical Sciences

Анотація

В цій статті розглянуто існуючі сучасні проблеми професійної підготовки фахівців в системі музичної освіти нашої держави. Також у роботі зазначено, що організація музичного навчання відповідно до компетентнісно-орієнтованої концептуальної моделі на базі інтегрованого освітнього комплексу із застосуванням спеціальних технології та методів навчання істотно підвищує якість освіти, сприяє вдосконаленню особистісно-психологічних, ціннісно-мотиваційних, когнітивних, операційно-діяльнісних, соціально-комунікативних аспектів професійної майстерності музиканта і забезпечує комплексне особистісно-професійне становлення фахівця, що в

свою чергу дозволить вирішити багато проблем, які сьогодні виникають під час професійної підготовки фахівців в системі музичної освіти.

Abstract

This article considers the existing modern problems of professional training in the system of music education in our country. It is also noted that the organization of music education in accordance with the competency-oriented conceptual model based on an integrated educational complex with the use of special technologies and teaching methods significantly improves the quality of education, improves personal psychological, value-motivational, cognitive, operational, social - communicative aspects of the professional skills of a musician and provides a comprehensive personal and professional development of the specialist, which in turn will solve many problems that arise today during the training of specialists in the system of music education.

Ключові слова: музична освіта, музикознавство, проблеми підготовки фахівців, система музичної освіти, музично-освітні установи, модель ідеального фахівця.

Keywords: music education, musicology, problems of training, music education system, music educational institutions, the model of the ideal specialist.

Сьогодні система музичної освіти, завдяки якій реалізується підготовка музикантів, композиторів, музикознавців, є специфічною освітньою ланкою. В її основу входить художньо-творча або музична діяльність, що є з однієї сторони предметом освоєння, а з іншої сторони – є результатом навчальної роботи. Якщо порівнювати музично-педагогічну освіту, завданням якої є підготовка вчителів музики для закладів загальної освіти, з класичною музичною освітою, то остання займається підготовкою фахівців для

концертно-мистецьких організацій (концертних об'єднань та колективів, театрів, філармоній), а також освітніх установ мистецької сфери (консерваторій, музичних училищ тощо), що визначає спрямованість навчання на пріоритетний розвиток виконавської майстерності та вдосконалення професійно-творчих навичок.

Процес професійної підготовки музикантів досить тривалий і трудомісткий, як правило, він триває від 16 до 20 років. При цьому розрізненість рівнів освітньої системи створює проблеми координації змісту освіти, забезпечення наступності засобів і методів навчання, досягнення безперервності і поступовості професійно-особистісного становлення слухачів, що, в свою чергу, негативно відбивається на якості підготовки випускників.

Проблеми, що існують в сфері класичної музичної освіти, а також особливості організації та змісту музичного навчання не залишилися поза увагою багатьох вітчизняних та закордонних вчених. Проте більша частина питань досліджується з позицій музикознавства, а от психолого-педагогічні аспекти зачіпаються частково, переважно в роботах, пов'язаних з вивченням музичних здібностей, освоєнням видів музичної діяльності, висвітленням окремих сторін розвитку музичної освіти в контексті культури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що основна увага вчених-музикантів найчастіше направлена на розгляд музичної діяльності, як художнього феномена, а також вивченню явищ музичного мистецтва в теоретичному й історичному ракурсах (Т. Ліванова, Ю. Келдиш, Є. Назайкінській та інші). Досить широко досліджена проблема взаємозв'язку музичної освіти та музичної культури (Б. Асаф'єв, Л. Баренбойм, В. Натансон та інші). Існують також дослідження, які присвячені питанням наступності в культурі, мистецтві та педагогіці, що обґрунтовують можливість історичного успадкування не тільки позитивного, але і негативного музично-педагогічного досвіду (Е. Баллер, Л. Ладигіна, А. Сохор та інші). Важливими також представляються праці, що розглядають історію

освіти в культурологічному аспекті з опорою на парадигмально-педагогічний підхід (М. Богуславській, Г. Корнетов), який дозволяє здійснити вивчення еволюції музичної освіти у вигляді сукупності музично-педагогічних парадигм (О. Ніколаєва).

У педагогіці музичної освіти в останні десятиліття активно вирішуються проблеми вдосконалення підготовки фахівців. Створено професіограми вчителя музики, «модель ідеального фахівця», виділені компоненти професійної майстерності, визначено професійні вимоги до випускників музично-педагогічних ЗВО. Широко висвітлені різні аспекти виконавської, педагогічної, просвітницької діяльності педагога-музиканта, особливості інструментальної, вокально-хорової, хормейстерської, музично-теоретичної підготовки студентів [1, с. 24].

Вітчизняна система підготовки музикантів академічного профілю (виконавців, композиторів, музикознавців) має свої особливості, зумовлені історичними та соціальними факторами. Вона розрахована, перш за все, на навчання елітарної частини талановитої молоді, орієнтована на пріоритетний розвиток виконавської майстерності, індивідуальну самореалізацію в творчості, досягнення професійного «акме» в артистичній кар'єрі. Завдання забезпечення високого рівня музично-виконавської майстерності обумовлює велику питому вагу технологічних форм навчальної діяльності, які передбачають тренування професійних музичних здібностей, розвиток моторно-рухових і слухових умінь і навичок. Акцентування операційно-технологічної сторони навчання нерідко призводить до нівелювання особистісно-психологічних, ціннісно-мотиваційних, соціально-комунікативних аспектів освіти, що негативно позначається на якості підготовки фахівців і є суттєвою проблемою сьогодення.

Випускники музичних закладів вищої освіти, які мають чудову виконавську оснащеність, достатній обсяг загальних і спеціальних знань, часто не можуть реалізувати себе в професії, що пояснюється об'єктивними причинами. Це, перш за все, відсутність вміння застосовувати отримані

теоретичні знання у практичній діяльності та адаптувати їх до конкретних умов виробничої ситуації (концертно-сценічної, творчо-репетиційної, педагогічної та інших); встановлювати партнерські відносини з колегами, плідно взаємодіяти з учнями та їх батьками; грамотно проектувати розвиток власної артистичної кар'єри з траєкторію творчого зростання своїх учнів; виділяти пріоритети в самостійній музичній діяльності. Значні труднощі представляє освоєння суміжних спеціальностей і видів діяльності, входження в світ інформаційних технологій, оволодіння засобами міжкультурної комунікації. Нажаль на сьогодні все перераховане вище також є досить суттєвою проблемою професійної підготовки фахівців в системі музичної освіти, яка потребує негайного вирішення.

Аналіз працевлаштування та виробничої діяльності випускників музичних навчальних закладів показує, що їх професійна підготовка не в повній мірі відповідає вимогам роботодавців і умовам сучасного ринку праці. Соціальний запит висуває в якості найважливіших компонентів професійної майстерності фахівця зрілість духовної культури особистості, високий рівень мотивації музичної діяльності, професійну мобільність, сформовану систему переконань і ціннісних орієнтацій, комунікативну культуру.

Проте навчальний процес в більшій частині музично-освітніх установ, як вищої, так і середньої ланки, традиційно побудований на культивуванні конкретних виконавських навичок та освоєнні абстрактних теоретичних знань, що надзвичайно поглиблює дистанцію двох стадій діяльнісного функціонування особистості: навчальної та самостійно-творчої, роблячи зіткнення з різноманіттям реальності психологічно складним. Технологічно-ремісничє виховання музиканта, в достатній мірі відірване від практичних соціальних потреб, сьогодні усвідомлюється як прояв духовної кризи в галузі музичної культури та педагогіки [2].

До проблем професійної підготовки фахівців в системі музичної освіти, на нашу думку, можна ще віднести суперечності, які об'єктивно існують в цій системі. Це суперечності між:

- потребою сучасних установ культури і мистецтва в універсально підготовлених фахівцях, здатних проявляти себе в різних сферах музичної діяльності, які здібні гнучко реагувати на запити соціуму та організацією професійної підготовки музикантів, яка недостатньо забезпечує формування даних якостей;

- багатофункціональним характером діяльності музиканта-професіонала в сучасному суспільстві (виконавець-соліст, ансамбліст, концертмейстер, оркестрант, викладач, керівник творчого колективу, адміністратор) та консервативним, вузькотехнологічним змістом навчання, спрямованим переважно на освоєння виконавських навичок й оволодіння технологією музичного ремесла;

- завданнями комплексного розвитку загальних і музичних здібностей, особистісних й професійних якостей учнів та розрізненістю змісту загальнонаукової, музично-теоретичної і виконавської підготовки музикантів;

- необхідністю інтегрованого застосування музичних знань, умінь і навичок у самостійній практичній діяльності та роз'єднаним засвоєнням їх в окремих навчальних предметах;

- усвідомленням музикантами-педагогами необхідності поновлення організаційних і змістовних основ навчання в сучасних музично-освітніх установах та відсутністю відповідного психолого-педагогічного супроводу класичної музичної освіти [3].

Отже, підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити наступні висновки про те, що зміна вимог суспільства до компетентності фахівця-музиканта, обумовлена розширенням сфери його професійної діяльності, а також потреба будь-якої людини в професійній самореалізації визначають соціокультурні умови підготовки музикантів. Ці умови втілюються в соціальному замовленні суспільства до освіти, який формується на основі програмно-цільового підходу. Соціальне замовлення передбачає необхідність розробки «моделі ідеального фахівця», що втілюватиме вимоги суспільства й

особистості до рівня професійної майстерності, індивідуально-психологічних якостей, що забезпечують ефективне функціонування музиканта в системі суспільних інститутів. Організація музичного навчання відповідно до компетентісно-орієнтованої концептуальної моделі на базі інтегрованого освітнього комплексу із застосуванням спеціальних технології та методів навчання істотно підвищує якість освіти, сприяє вдосконаленню особистісно-психологічних, ціннісно-мотиваційних, когнітивних, операційно-діяльнісних, соціально-комунікативних аспектів професійної майстерності музиканта і забезпечує комплексне особистісно-професійне становлення фахівця, що в свою чергу дозволить вирішити багато проблем, які сьогодні виникають під час професійної підготовки фахівців в системі музичної освіти.

Подальше дослідження організаційно-педагогічних основ функціонування установ класичної музичної освіти має широке соціально-професійне значення, так як сприяє виробленню стратегії подальшого розвитку системи освіти як частини духовної культури суспільства, визначенню підходів до реалізації молодіжної політики в нашій державі, виявлення пріоритетів в особистісному і професійному становленні підростаючого покоління. Проведене нами дослідження створює передумови для подальшого вивчення організації та змісту навчання музикантів академічного профілю на всіх рівнях системи освіти.

Список літератури

1. Лабінцева Л. П. Актуальні проблеми музичної освіти. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Музичне мистецтво» інститутів культури і мистецтв. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. 126 с.
2. Остапенко Л. В., Войченко О. М., Шпортько О. В. Актуальні проблеми музично-естетичної освіти та виховання на початку XXI століття. Науковий журнал «Молодий вчений». № 1 (53), 2018. С. 153-156.

3. Сизова Е. Р. Подготовка конкурентоспособного специалиста в условиях современной музыкально-образовательной системы. Психолого-педагогические проблемы музыкального образования : сборник научных статей. Челябинский институт музыки. Челябинск: ЧИМ, 2004. С. 4-11.